

ТИХИ И ВЕЛИКИ РАВНИЧАРСКИ БОГ МИЛЕТЕ ЈАКШИЋА

Милета Јакшић, *Парохијски дневник*, приредили Зорица Хаџић и Срђан Миљковић, Матица српска, Нови Сад 2021

Књига коју су приредили Зорица Хаџић и Срђан Миљковић, незаобилазна је литература за историчаре, као и за проучаваоце српске књижевности. Будући рано одбачен од стране тадашње критике, Милета Јакшић до данас остаје мање познат као песник и писац. Његово име се најпре доводи у везу са славном црњанском породицом, чији је најпознатији члан Ђура Јакшић, а дело Милете Јакшића запажено је као прилог за проучавање хронике Српске Црње у којој је провео највећи део свог живота као парохијски свештеник. Међутим, ова књига нуди много више од тога. Приређивачи су својим истраживачким и приређивачким радом и смисленим напоменама на почетку и крају књиге, успели да прикажу Јакшића као песника, хроничара, мислиоца, филозофа и ерудиту, незаобилазног када је у питању проучавање зачетака модерне српске лирике и историје свакодневног и политичког живота Српске Црње.

Милета Јакшић, изданак славне црњанске породице Јакшића, одрастао је у свештеничкој породици од деде и оца свештеника, те је и сам, не својом истинском жељом, наследио оца и постао парохијски свештеник. Грађа која је похрањена у овој књизи сведочи о животу, делу, али и личности Милете Јакшића. Први део књиге „Прилог за летопис Српске Црње” садржи шест текстова који, складно поређани, нуде увид у настанак Српске Црње и о животу у том војвођанском месту. Текстови говоре о првим црњанским породицама и првим свештеницима, а потом оштро, али из срца пуног љубави за људе, сведоче о менталитету, свакодневном животу, обичајима, уређењу куће, размишљањима и судбини људи у Српској Црњи, али и широм Војводине у касном 19. и раном 20. веку. Читајући Јакшићева размишљања над свакодневицом црњанских мештана, примећујемо зачетке доба у ком ми данас живимо. Будући ерудита и мислилац, Јакшић је могао да уочи сигнале који показују у ком правцу ће се оформити будућа српска нарав. Један од текстова у овом делу књиге носи назив „Исељавање у Америку” и у том тексту читамо о понашању и размишљању људи који одлазе на рад прекоокеанским бродовима, а затим на различите начине, најалост, по Јакшићевим сведочењима, не увек промишљено, троше зарађен новац. Свеприсутна Јакшићева критика се прожима са истинским разумевањем несреће којој је склон српски народ, те се између редова чита и његов вапај над сиромаштвом и неправдом кроз коју пролази обичан човек услед бурних историјских и политичких догађаја. Приређивачи су овде вешто уврстили и Јакшићево писмо министру у којем се чита његово заступање јавног

интереса и брига о парохији и животу становника и тако омогућили читаоцу ове књиге одређенију представу о личности Милете Јакшића, разумевајући га као делатну личност, а не само као беседника. Драгоцени су детаљни описи унутрашњости кућа црњанских Срба. Детаљно промишљање над иконама у српским кућама, показује забринутост, али и ганутост парохијског свештеника над простим размишљењем народа који у кућу довлачи све што нађе, а што може да приушти, макар то биле и лоше, управо гротескно насликане иконе. Да се неукус и немар шири и ван куће, Јакшић сведочи својим белешкама о све присутнијем занемаривању хришћанских обичаја од стране обичног народа. Након исцрпне критике поткрепљене примерима, он закључује да „нема оне интимне, моралне везе, која, теоретски, у евангелском смислу и духу, треба да спаја стадо са својим пастирем”.¹ Оштро око свештеника и песника уочило је једну аномалију која може да буде јасан сигнал будућег отпадништва од вере и окретања онтологији профита, што се данас може приписати многим западним народима, а није страно ни српском народу:

[...] преко светитељске фигуре, прилепљена је каква шарена хартија, колорисана вињета, или, најчешће, реклама, проспект паробродског друштва за превозење путника у Америку.²

Где је икона симбол православне хришћанске вере, а Америка симбол за владавину онтологије профита.

Зорица Хаџић пише да је један од циљева ове књиге да укаже на дубоку оданост песника своме завичају, што се коначно и чита из првог дела књиге, али и из наредног дела у којем је приређена поезија Милете Јакшића.

Други поднаслов ове књиге је „Мој завичај”. На овом месту сабране су песме дескриптивног и рефлексивног карактера, посвећене најпре селу, сеоском животу и равници, а стиче се утисак да све заједно чине једну целину са крајњом тачком у тихом и великом Богу. Поред видљивих сличности са поезијом Јована Дучића (превасходно у откривању лирског субјекта усред дескриптивног заноса, те поистовећивањем унутрашњих и спољних утисака и тако довођење у *везу* своје душе са душом света, у случају свештеника Јакшића – у *везу* са Богом), могла би се поезија Милете Јакшића довести у *везу* и са касније написаном *Суматром* и *Објашњењем Суматре* Милоша Црњанског, имајући, пре свега, у виду песничко вјерују Милоша Црњанског да је све у *вези*. Изврстан приређивачки подухват који је видљив у овој књизи, читаоцу указује и на литературу која се бави тумачењем Јакшићеве поезије, најпре из пера

¹ Милета Јакшић, *Парохијски дневник* (прир. Зорица Хаџић и Срђан Миљковић), Матица српска, Нови Сад 2021, 35.

² Исто, 32.

Драгише Витошевића који је у њему видео весника будуће модерне. На крају књиге се налази и надахнут текст о тесној вези између свештеника и песника, која је добила обличје у Милети Јакшићу, написан од стране Срђана Миљковића. Пружајући преглед свих значајних песника који су били и свештеници, Миљковић је показао да Јакшић може да уђе у исту антологију у којој је и Свети Сава, а за то је заслужна поезија у којој је видљив његов свештенички дар преображавања света око себе, а затим и песнички дар уочавања невидљивог у видљивом, те транспоноване друге, праве слике света у песму.

Трећи део књиге представљају текстови о Ђури Јакшићу и значајан су прилог изучавању његове личности као што су текстови о Српској Црњи значајан прилог проучавању места, како примећује и Срђан Миљковић. Ту има и Драге Гавриловић и њене преписке са Јакшићем, коментар живота песника и ироничан осврт на друштво у којем су песници сиромашни.

Затим следе драгоцене мисли Милете Јакшића о богу, овоземаљском и вечном животу, о вери и људима у вери. Након читања промишљања која су богоугодна, али и строга и оштра за отпаднике од хришћанске вере, може да нас изненади његова одлука да напусти свештенички чин. Пажљиво перо приређивача није пропустило да у коментарима наведе и под којим околностима се свештеник опредељује за другачији живот у својој педесет и другој години. Десила му се љубав у позним годинама, примећује Зорица Хаџић, а Срђан Миљковић наводи ондашње законе који уређују живот свештеника који је на почетку био рукоположен као безбрачан. У прилогу ове књиге налази се и размишљање Јакшића о напуштању свештеничког чина, насловљено „Одлазак у безверје”. Последњи део књиге садржи документа оптужбе, тужбе и пресуде у вези са Јакшићевим рашчињавањем.

Књига је опремљена и фотографијама Милете Јакшића, Јована Јакшића, Ђуре Јакшића, Зорке Андрејевић, цртежима Милете Јакшића и његовим рукописом. Регистар имена који ова књига, такође, садржи, добар је показатељ које све личности могу да се сретну међу њеним корицама и водич за прецизније читање.

Текстови различитог карактера, документа, фотографије и текстови приређивача са драгоценим фуснотама, чине *Парохијски дневник* незаобилазном књигом за проучаваоце српске књижевности и српске историје. Наслов је срећно одабран, јер ова књига заиста попут дневника сведочи расположењу једног човека и промени у њему, али и једног времена и указује на суптилне промене које покреће спори, али моћни историјски точак, а озбиљан је прилог и проучавању менталитета војвођанских Срба на прелому векова.